

Anteckningar om Folkvandringstiden.

Innehåll.	Sid
Folkvandringstiden inledning.	
Utmanarna.	2
Barbarer.	3
Stammar.	4
Hunnerna.	5
Hunnerstöten	5
Sagorna	9
Tidsaxel	10
Västgötskt mellanspel.	14
Odengestaltens ursprung?	16
Segerns offer.	18
Kreativitetens förutsättningar.	19
Framgången förutsatte tillväxt.	19
Varuproduktion.	22
Och ett skriftspråk.	23
Ett lagstyrt samhälle.	24
Germanska kungariken.	25
Folkvandringar.	25
Avslutande anteckningar.	26
Litteratur.	27
Tack	28

Dessa anteckningar är avsedda att läsas så att man har tillgång till inlagda länkar, t.ex. på skärm.

Folkvandringstiden i Europa är insvept i historiens dimmor. I **Svensk Uppslagsbok (sp. 1251)**, som utgör en grund för vad många av oss vet, klarar man av uppslagsordet på ett dussin rader. Bl.a. får vi reda på att termen har använts i en något annan, men knappast fullt lämplig betydelse. Ändå var det en spännande tid, då mycket hände, som fortfarande påverkar både vårt samhälle och vårt tänkande. Ser man problemen strikt nationellt hamnar man i återvändsgränd. För oss var de åtminstone Europeiska, och kräver därför en Europeisk systemnivå.

Stammar knallar runt i världen och letar en plats, som de kan kalla sin. Man är inte sällan bortkörd från sin "egentliga" boplats; ibland därför att det har kommit en främmande inkräktare, stundom därför att någon annan har blivit bortkörd och som desperat söker en ny plats. En del gamla kulturer har redan hittat sin plats, så folkvandringstid är ett flytande begrepp. Men här i norra Europa hade vi folkvandringstid tills Rom föll. Och norr om Svarta Havet dröjde det länge tills det blev lugnt. Där kom goter, hunner, slaver och mongoler i tur och ordning.

Ett konstituerande inslag var Germanernas kamp mot Romarna. Det var en kamp under hundratals år.

Se t.ex. http://en.wikipedia.org/wiki/Germanic_Wars Kampen stod mellan Romarriket, Gallerna och Germanerna. Så småningom blandar sig också hunnerna i leken. De har enligt efterlämnade spår vandrat nästan från Kina så långt det gick västerut längs den asiatiska och europeiska landmassan. Ja, enligt uppgifter i Monmouths "Brittaniens kungar" slog de också under sig Oceanens öar. Men då skall man komma ihåg att den Romerska utgångspunkten var att kontinenten var omgiven av hav och utanför detta hav fanns en rand med oöverstigliga berg. Så såg världsbilden ut vid den tiden. Och öarna räckte från Gotland till Grönland.

Under kampen visar det sig att förmåga till samhällelig utveckling är ett avgörande konkurrensmedel. Varken Romare, Hunner eller Galler tycks ha haft denna förmåga i lika hög grad som Germanerna. Min tro är att germanerna i sin kontakt med hunnerna, som inte alltid var så gullig, plötsligt utvecklade en sällan skådad kreativitet. Kampen handlar därmed om förmåga att mobilisera tillräckliga resurser. Alla hinder till mobiliseringen blir till nackdel. Den utveckling detta är fråga om kom att påverka världsbalansen ända fram till våra dagar. Och "våra dagar" kanske inte är slut än.

I föreliggande anteckningar om folkvandringstiden identifieras ett antal förändringsprocesser. Parternas, och då främst germanernas förmåga att hantera dessa processer påverkar deras politiska framgång. Utmanarna.

Situationen i Europa vid år 0 kan beskrivas som att Romarna behärskade inte bara de för dem intressanta delarna av världsdelen, (de, där man då kunde odla vin), utan även angränsande mycket intressanta områden som Nordafrika från nuvarande Marocko till och med Egypten, Mindre Asien och Jordanflodens dalgång. Hela Medelhavet var därmed en Romersk insjö. I norra och mellersta Europa ockuperade de stora områden, dels från gallerna eller [kelterna](#), dels från [germanerna](#). Dessa senare älskade sannerligen inte sina ockupanter, som betedde sig mycket hårdhänt. I konflikten förlorade germanerna många inledande ronder, men till skillnad från kelterna insåg de att för att få slut på konflikten var tvungna att vinna.

Det är ur organisationssynpunkt väsentligt om man är nöjd med en relativt god placering i resultatlistan eller om man nödvändigtvis vill vara bäst. Det förra talar för en förestående period av relativt lugn, medan det senare kräver en period av ständiga omorganisationer och konflikter med rivaler. Man ser här tre strategier. Det keltiska samhället var taggat på individnivå medan stammarna hade måttliga maktanspråk. De sökte inte sällan avgörande genom en enskild representants kamp i duell, medan germaner gick till anfall med hela stammen längs hela linjen. Romarna satt nöjda; de ville främst försvara sitt imperium.

Det var ett blåbär, som gick upp i titelmatch om världsmästerskapet. Enligt alla odds kunde det bara sluta med germanernas totala undergång. Romarna föraktade germanerna, som saknade kunskap om romersk kultur och framför allt om deras språk och litteratur. Germanerna var följaktligen föraktade barbarer, medan romarna var världens ledande, obesegrade, folk. 475 år senare upphörde Västrom. Det var inte lönt att tillsätta en ny kejsare därför att det inte fanns något som han kunde vara kejsare över. Germanerna stod som odisputabla segrare.

Forskningsfråga: Hur var detta möjligt?

Utmanarna och Romarna.

Ett svar är att Romarna hade mött en ny slags motståndare, en som var mera hänsynslös, mera vital och var försedd med, förutom handlingskraft, den flexibilitet, som romarna saknade. För att det överhuvud skulle vara lönt att ta upp kampen var germanerna tvungna att helt omorganisera sin värld. "Om det är vad som krävs, får vi väl göra det!", tycktes de säga.

Syfte: Detta är några anteckningar, inte om denna kamp, men väl om den tid då omorganisation och/eller det utvecklingsarbete genomfördes. Om kampen har det lysande berättats av duktiga författare, medan jag kanske i all blygsamhet kan berätta en del om organisationsproblemen och deras sammanhang.

Kampen mellan germaner och romare hade ett grundelement, som bestämde i stort sett allt om varför, hur och var den fördes. Det var **Romarnas krav på absolut makt**. Romarna kunde inte förstå att de skulle acceptera de germanska "barbarerna" som någorlunda jämbördiga. Det skulle ju kunna lägga grunden till en kompromiss. Därför tvingade de fram ett våldsamt och slutligt avgörande. När kampen började, var det inte lätt att se, att det överhuvud taget skulle bli en kamp. Den Romerska militära överlägsenheten var formidabel. I skenet av den var krav på likaberättigande meningslösa. Romarnas oförmåga att läsa förändringsprocesser, blev deras öde. Germanerna utvecklade sina samhällen på alla sätt. I den ständigt ökande germanska styrkan låg samhällsförändringar, som omfattade hela det germanska samhället och som kom för all framtid, att påverka Europa.

Världen upplevde något liknande under det andra Världskriget. De allierade ställde kravet på villkorslös kapitulaton d.v.s. absolut seger. Man exkluderade varje tanke på förhandlingslösning. Demokratens avsky för nazismen omöjliggjorde förhandlingar. Jag tror att Romarna inte kunde lita på en flexibel motståndare. Romarna visste aldrig hur de skulle ställa sig. Det är inte lätt att vara rigid.

Samhällsförändringarna skedde inte samtidigt i hela den germanska världen, men de tycks ha spridit sig snabbt. Det säger något om den germanska världens organisation; den var inte hierarkiskt styrd, men den var ändå värdemässigt tät. Där fanns goda horisontella kontakter.

Läxan till framtiden är, att man aldrig skall lita på att det inte blir några förändringar; men lita på att det blir förändringar, frågan är bara när och hur! Romarna var trygga i sin tillfälliga överlägsenhet.

Barbarerna.

Enligt gamla sägner skapade germanerna eller goterna sitt kontinentala välde genom att med tre skepp utvandra från den Skandinaviska halvön. Detta är en vandringssägen; historien med de tre skeppen förekommer på flera ställen, bl.a. i [Langobardernas](#) historia. De arkeologiska spåren tyder på att en utvandring ägde rum och att den s.k. [Jastorfkulturen](#) skapades, och senare gick över i [Wielbarkkulturen](#). Syftet med detta avsnitt torde

vara uppfyllt med att konstatera att begreppen goter och germaner delvis överlappar varandra, och att de betecknar folk eller stammar, som vid tiden ett par århundraden e. Kr. var bosatta på slätterna från norr om Svarta Havet upp till Skandinavien. (Eller tvärtom.) Kungariket [Ouium](#) tillskrivs goterna och materialiserades i [Chernyakhov kulturen](#), som enligt Wikipedia upphörde under 500-talet när hunnerna anlände.

Verkligheten kan vara en smula mera komplicerad. Omkring år 300 har hunnerna, enligt danska arkeologer, som under 1995 grävt ut Gudme, en betydande hunnisk bosättning etablerad på SÖ Fyn. Det är fråga om hunnernas västra huvudstad. Den flyttades f.ö. några hundra år senare av Attila till den Ungerska slätten nära Donau.

Också parternas **militära system** var i grunden olika.

Det **romerska** innebar en stående här vilande på beskattningen av rikets provinser, och det **germanska**, inom vilket hären utgjorde själva systemet. I det germanska var varenda man från 15 års ålder under vapen, och den väpnade styrkan utgjorde således mellan en fjärdedel och en femtedel av den totala befolkningen; i det romerska riket med sina tidvis tio miljoner innevånare och en här på mer än en halv miljon soldater, varav en viss del dock inte var särskilt stridsdugliga, var förhållandet mellan soldaternas och befolkningens antal teoretiskt omkring 1:100. (Hedeager s. 19 – 20).

Författaren menar att det i den romerska hären ingick flera språkgrupper, vilket var till dess nackdel. (Se t.ex. Österrike-Ungern fr.o.m. några decennier före Världskrig 1). Å andra sidan var Roms disciplin järnhård och det finns många exempel på heroiska insatser. Trots allt var den germanska armén en amatörarmé. Den kunde dock gripas av påtaglig stridslust. Det var inte enbart en fråga om numerär. Styrkan berodde på den totala förmågan.

Stammarna.

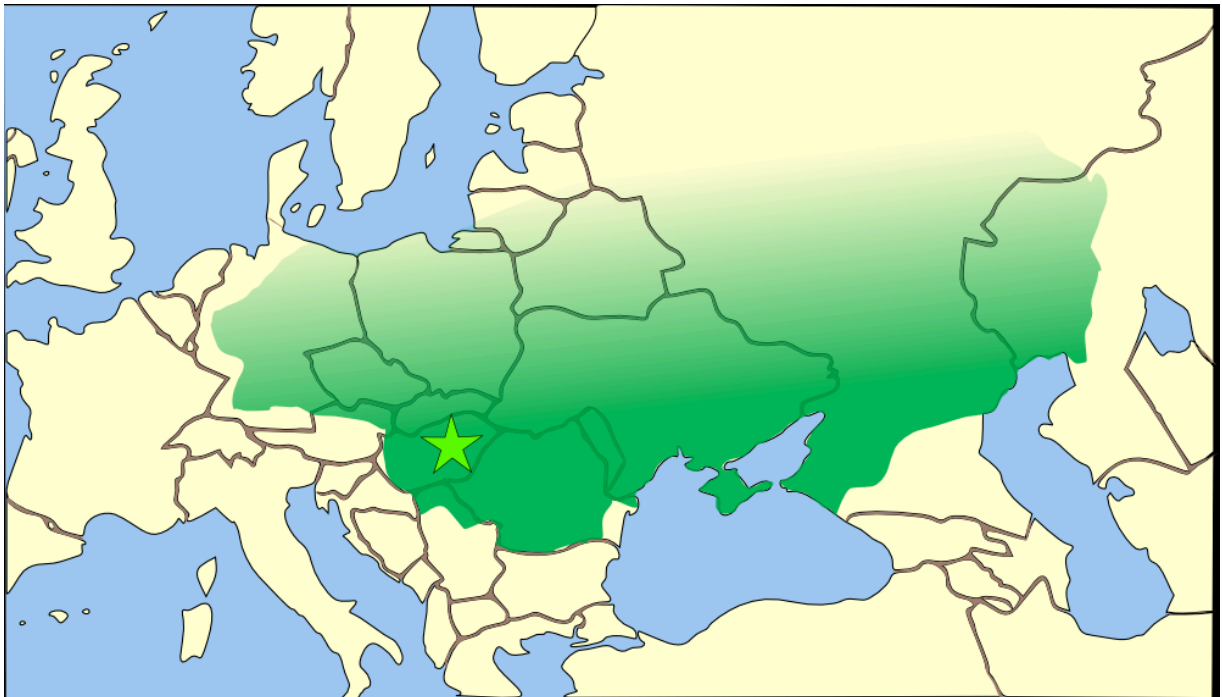
Det talas om hur stammar under folkvandringsperioden tågar, slåss eller bosätter sig. Vad som konstituerar dessa stammar är inte fastlagt, (Peter Heather använder begreppet grupperingar). Det är nog så att stam är en oegentlig beteckning. Det har uppenbarligen varit fråga om grupper, som har kommit till på olika sätt. Det är troligt att ett visst mått av frihet har förekommit vid formering av grupper. Det kan också ha förhållit sig så att denna ev. frihet har ansetts vara en fördel för just dem, som valde det farliga, tågande livet. Stammarna var i varje fall inte homogena.

Då den östgotiske kungen Theoderik 488 erövrade Italien och grundade ett östgotiskt rike, bestod inte hären enbart av östgoter utan också av soldater från en lång rad andra mer eller mindre germanska folk; rugier, vandaler, alaner, heruler, asker, [turkilinger](#), [sveber](#), [sarmater](#), taifaler, [gepider](#),

och alemaner förutom romare med "gotiskt hjärta". Tillsammans utgjorde de inte en här utan ett folk; de var inte främmande legosoldater hos Theoderik, utan fullvärdiga medlemmar av goterfolket, precis som Alariks och Athaulfs västgoter hade varit det i början av århundradet. (Lotte Heidegger, sid. 29)

Stammen var alltså sammansatt av undergrupper av olika folk. Det är alltså troligare att det är en anslutning till ett slags politiskt program, som den sammanhållande kraften, åtminstone delvis baserat på stamgemenskap.

HUNNERNA.

Figur 1. En karta över hunnernas imperium i Europa. Stjärnan representerar en slags huvudstad eller ett centralläger. Hunnerna hade klientstater även i Skandinavien och några längs Nordsjökusten.

Hunnerstöten.

Så inträffar Hunnerna och stör bilden. Hunnerna, (eng. the [Huns](#)) ett asiatiskt ryttarfolk, kommet österifrån mot slätterna norr om Svarta Havet. Genom en uttalad social inkompetens vid umgänget med sina grannar fick de dessa på flykten. Detta är den omtalade "Hunnerstöten". (Det fanns också en nordlig framstöt, varom mera nedan).

Några [gotiska](#) stammar valde att underkasta sig hunnerna och bildade klientstater, andra sökte skydd innanför Romarrikets gränser. (Se Timeline). Att söka skydd hos Romarna var inte något lätt val. Rom hade sedan gammalt utarbetat en "integrationspolitik", som var mycket hård. De ville inte ha starka enheter, som etablerade barbariska öar inne i kejsardömet. Därför såldes en stor del av flyktingarna som slavar, tvångsrekryterades

till armén och resten spriddes ut där man kunde placera dem. Men Goterna förhandlade och Romarna satt i en svår situation. Goterna fick komma över gränsen till Rom som en enhet, men fick inte med sig vapen.

"Hunnerstöten". Den gamla teorin för folkvandringarna. Men två vägar, A. en i söder över Donau, B. en i norr mot "öarna i havet".

A. Detta är vägen de romerska författarna skriver om. Hunnerna stöter på Germanerna, som stöter på Romarna. Observera Romarnas svek mot Goterna, som leder till slaget vid [Adrianopol](#) år 378. Slaget stod alltså mellan Goter/Germaner och östra delen av Romerska Riket, som sedan skulle utvecklas till det [Byzantinska Riket](#). Här och då undertecknades Västroms dödsdom. Fullföljandet uppsköts ett par hundra år. Under tiden hann hunnerna år 395 en stor raid ned mot Aleppo / Antioch(ia) och ett anfall mot mellersta Donau ([Castra Martis](#)) c.408-09 av Uldin. Västgoterna plundrar Rom c.410.

B. Detta är framryckningen bortom/under den Romerska radarn, (den sker när Romersk uppmärksamhet är riktad mot deras erövring av gallernas brittiska välde). mot vad som så småningom kommer att bli en viktig station, på resan, Centralorten Gudme på Fyn. [Geoffry](#) av Monmouth talar om Nordatlantens öar. Vad som förvånade en romersk författare var att Romulus d.v.s. Väst Roms ambassadör vid Attilas hov, faktiskt visste vad detta begrepp innebar. Kung Malgo, som var Hun, erövrade enligt Geoffrey of Monmouth dessa öar, och de ansågs inefatta den skandinaviska halvön med landområden runt nuvarande Finska Viken, de Danska öarna, alla nuvarande Brittiska öar med undantag av England, som ju i gott väder syntes från det europeiska fastlandet, Island och ev. Grönland.

Tabell 1. Uppskattning av hunnernas framryckning i norr, norra vägen.

Plats	Ungefärlig tidpunkt	Händelse
Novgorod Oblast, Veliky Novgorod, Rurikovo Gorodische	0 ?	Stor osäkerhet. Men denna väg har hunnerna troligen gått fram. Här bör ha funnits skinnhandel i tidigt stadium. Om det har funnits hunniska lämningar bör de ha varit svåra att bestämma. Här fanns de 3 äldsta vikingalämningarna.
Gotland	0 - <200	Bildstenar börjar utvecklas. Stora bygdeborgar, tex Torsburgen, Grogarnsberget, börjar byggas.
Sorte Muld, Bornholm	100 ?	Stora depåer av guldgubbar, <2500 funna länkas till hunnisk kultur.
Uppåkra & Vä Slöinge	Templet i U. 100	Gammal handelsplats, senare stad. Templet är byggt på hunnisk arkitektur. Staden torde ha funnits till Skallagrimson m fl brände staden i slutet av första millenium. Återuppbyggd som Lund.
Västra Vång	?	Rester av centralplats, 29 guldgubbar.
Gudme, Fyn	Fr o m 200	Stor Centralort. Tydlig hunnisk huvudstad med ett flertal funktioner. "Löjtnanters" gårdar, rikligt med hantverkare för produktion av kungliga gåvor. Begravningsplatser, lastgärdplats (Lundeborg) nere vid kustens långgrunda strand.
Hunneberg		Plats sedan gammalt knuten till kungamakten. Alldeles väster om berget ligger Västra Tunhem. Fornminnesrik trakt med fornborgar och gravfält.

Hunhals	?	Befäst handelsplats vid Kungsbackafjordens södra strand. Ortsbundna sägner knyter den till hunner.
Åhus, Skåne	?	Gammal handelsort + fiskeläge. Ål. Strategiskt läge
Lejre , Själland	Enl. Snorre Oden bosät	Sköldungaättens huvudgård. Den urgamla Själländska kungaafamiljens huvudgård, "Lejre halls".
Angler, Jutar och Saxare	C:a 200 - 300	Germanska strandsittande stammar gör två remarkabla arbetsuppgifter, dels utvecklar de på strandängarna en Andra revolution inom jordbruket, dels hjälper de Vortigern med politiska problem i/på England och grundlägger ett antal anglo-saxiska kungariket på ön. Dessa ger 1066 upp för normanderna, som satsar på långvarigt feodalt styrande.
Franker	500 - 1000	F. tågade inte iväg, de bredde ut sig, viket betyder att för deras del folkvandringstiden var avslutad. De växlade inte in i ny form av hedendom, utan blev katoliker. Påverkan från hunnerna var troligen indirekt.

Anteckningar till tabell 1.

1. Tabellen illustrerar en rörelse från Storfurstedömet Novgorod mot Sydväst, förbi Skåne, Gudme på Fyn och mot kusten för det Germanska havet/sjön, Saxarnas, Anglernas, Danernas och Jutarnas land. Tabellen är delvis sorterad i så måtto att om man från ett läge söker fortsättning man visserligen får en senare tidpunkt, men senheten minimeras.

2. För dateringsproblem se <https://sv.wikipedia.org/wiki/Datering>

Tidsuppgifterna i andra kolumnen bygger i huvudsak på dateringar av byggen, anläggning av platser mm. Dessa uppgifter är varken exakta eller oberoende. De är i huvudsak angivna av undersökande arkeologer med stöd av de fynd, som gjordes vid respektive utgrävning. De antyder under alla förhållanden att rörelsen mot SV inte gick med en ryttarhärs blixtna snabbhet, utan med en kontinuerlig rörelse mot SV och Fyn.

3. De anläggningar som var gjorda vid de äldsta marknadsstäderna i och kring Novgorod blev kanske inte identifierade av utgrävarna på korrekt sätt. Utgrävarna borde ha förväntat sig sedvanliga germanska vallar och försvarsverk(exempelvis palissader). I Hunnernas välde förutsatte de härskande tydligen att hunnisk egendom blev lämnad i fred. I Gudme t.ex. finns en myckenhet av hunniska byggnader, men man har så långt inte ännu identifierat borganläggningar etc. I Slöinge, Halland återkommer detta mönster, som tyder på att försvaret av anläggningen tycks vara grundad på tabuliknande föreställningar. Här gäller troligen en analogi med hunden, i en Conan Doyle berättelse om försvunna hästar, som inte skällde. Hade man väl löst denna gåta var mystiken borta. Hunden skällde inte när "främlingen" kom, därför att det inte var en främling som kom. Hade den huvudsaklige bebyggelsen bestått av icke exceptionella hallar, hus för hantverk skulle man kanske kunna tänka sig att auktoritärt styrda arkeologer inte rapporterat de fynd, som låg utanför ramen.

Å andra sidan vet vi inte om hunnerna trängde fram just här. Det kan finnas flera utgångspunkter för en nordlig attack. Sammanfattat i tabell med orden "Stor osäkerhet". Men någonstans ifrån, bör hunnerna ha kommit!

4. Även om det inte råder någon kompakt övertygelse om att hunnerna "har suttit" på Gotland tycks många forskare luta åt det alternativet. Något har gjort att gamla strukturer börjar ersättas med nya. Lite slarvigt kan det kanske uttryckas

som att det är påfallande vad mycket som plötsligt börjar röra på sig. Hunnerna tycks ha haft förmåga att stimulera förändring, bildstenarnas bilder börjar förändra sig och så småningom utvecklas bildstenen till något som liknar runstenen, stora bygdeborgar börjar byggas. Det tydligaste exemplet är den väldiga Torsborgen.

5. Kan man säga att handel och folkvandring har påverkat varandra så att när folkvandringen avtar tilltar handeln? Som utvecklingsmönstret skapats är det troligt att långväga handel börjat som en slags allmogehandel eller mera preciserat som bondeseglats. Ganska snart visar det sig att, när städerna börjar uppträda, staden är en överlägsen hemort för skeppsburen handel. Skälet kan helt enkelt vara att för framgångsrik utveckling behöver de praktiska utövarna stöd av hjälpsystem, som kräver flera kunder. Men länge klarade sig den skeppsburna handeln i mindre omfattning ändå. Det förklarar att den s.k. bondeseglatsen kunde överleva flera århundraden. Statligt motarbetad eller inte förlorade den inte konkurrensen förrän den slutgiltigt besegrades av "reuturns to scale", alternativet blev billigare, när WWII upphörde. För Gotlands del innebär detta att när "hunnerstormen" väl har dragit förbi bondeseglatsen börjar och förutsätter mindre och lokala hamnar typ Västergarn, Rone hamn och Östergarn m.fl. stadsembryolikhande samhällen. Detta påverkar bebyggelsestrukturen.

6. [Slöingeboplatsen](#), vid 400-talet flyttar en familj av den nya krigaröverklassen in på sitt boställe vid Suse å, Slöinge socken i Halland. Där lever de länge tills kristendomen segrar. Man hittar i bebyggelsens tyngdpunkt rester av hallar, den största 33 x 8 meter. Fynden visar att man här utövades ett avancerat hantverk med bl.a. smycketillverkning med guld, silver, brons och järn. Hantverkarkompetensen har stått på hög nivå. I närheten har funnits många gravar, åtskilliga är sönderplöjda. Andra tecken visar att här funnits flera gravar än de som syns idag.

Dåtidens aristokrati ingick i omfattande nätverk med långväga kontakter där man idkade [byteshandel](#). Från Slöingeboplatsen finns exempel på importerade glasbägare, råmaterial för pärltillverkning, [kvarnstenar](#) med mera. (Wikipedia.)

7. [Uppåkra](#). Uppåkra torde ha varit det skånska kungadömet centralort. Här fanns de skånska kungarnas analogi till Lejre, Upplands shamaners och handelsmäns till Gamla Uppsala m.fl.

Rekonstruktion av "hednatempel" i Uppåkra.

8. Gudme, stor centralort. Den bästa presentationen av Gudme på Fyn har jag fått av Lotte Hedeager i hennes bok "Iron Age, Myth and Materiality". An Archeology of Scandinavia AD 400 – 1000. Routledge 2011.

10. Vortigerns saxare invaderade via Cliffs End, Thanet, Kent. Wantsum Channel, Hengist & Horsa (Hingst & Häst), Aurelius Ambrosius. V. flyr till Wales och hör Merlin profetera.(Detta är osse [Mary Stewarts](#) version av Arthur/Merlin legenden.) Norfolk hette då Bretagne.

Fornborgar typ [Torsburgen](#), Nordens tredjestörsta, har tillkommit AD <100. [Hal-leberg](#), den största och [Hunneberg](#), grannborg. Se [Bengans](#) historiesidor.

Gudme börjar byggas 200-talet. En av stora hallarna dateras till c:a år 300. Se sid.XX. Man tycks ha flyttat fram en tidigare datering med 100 år. Hallkonstruktionerna anses ha "gått igen" vid byggandet av stavkyrkor i Norge. Se karta med distribution av hunniska prydnader, speglar & öronringar, i Europa.

<http://samlinger.natmus.dk/DO/10702/download/800/Gudmehallen.jpg>

Lundeborg, Fyn 102 Guldgubbar osse [Google](#).

Runor. Vid 150 AD. dyker de första [runorna](#) upp på fastlandet söder om Fyn. Bildstenar, de första med primitiva varianter, har dykt upp på Gotland.

Germansk [Germanerna utvecklas.](#) [Bybildning.](#)

Religion [Lotte Hedeager](#) (LH) har tagit upp Snorres hypotes att en del av våra tidiga gudar var en påbyggnad på el. utveckling av framgångsrika härförare. Hon prövar hypotesen på hunnen Attila mot guden Odin.(Se nedan). Den verkar ha fungerat osse med Ullin, som avkastat guden Ull.

Sagorna.

<http://en/Oral tradition - Wikipedia, the free encyclopedia>

Memory of the Hunnic conquest was [transmitted orally](#) among [Germanic peoples](#) and is an important component in the [Old Norse Völsunga saga](#) and [Hervarar saga](#) and in the [Middle High German Nibelungenlied](#). These stories all portray [Migration Period](#) events from a millennium earlier.

In the [Hervarar saga](#), the Goths make first contact with the bow-wielding Huns and meet them in an epic battle on the plains of the [Danube](#).

In the [Nibelungenlied](#), Kriemhild marries Attila (Etzel in German) after her first husband [Siegfried](#) was murdered by [Hagen](#) with the complicity of her brother, King [Gunther](#). She then uses

her power as Etzel's wife to take a bloody revenge in which not only Hagen and [Gunther](#) but all [Burgundian](#) knights find their death at festivities to which she and Etzel had invited them. In the *Völsunga saga*, Attila (Atli in Norse) defeats the [Frankish](#) king [Sigebert I](#) ([Sigurðr](#) or Siegfried) and the Burgundian King [Guntram](#) ([Gunnar](#) or Gunther), but is later assassinated by Queen [Fredegund](#) ([Gudrun](#) or Kriemhild), the sister of the latter and wife of the former.

During a 16th-century peasant revolt in southern Norway, the rebels claimed, during their trial, that they expected the "Hun king Atle" to come from the north with a great host ^{[[citation needed](#)]}. (Wikipedia).

Att hunnerna hade ideologisk samhörighet med norrmän är intressant med tanke på att stavkyrkorna har spår av asiatiskt inflytande. Det har påtalats att de bär ett arkitektoniskt inflytande från pagoderna.

Man torde i allmänhet vara överens om att hunnerna spelade en stor roll för att besegra Romarna. Peter Heather (PH) on subject se s. 435 samt "The Goths", bl.a. kapitel 4, The Hunnic Revolution. Odin var hunnernas dominerande gud. När i Eddan Odin omnämns som asen i singularis och bestämd form är det kanske ett hunniskt inflytande.

Tidsaxel.

Här visas några årtal från Folkvandringstiden, som har relevans till det som skildras i dessa anteckningar. (I huvudsak efter P Heather).

Några metodaspekter bör framhållas:

- 1. När man skall tolka listan nedan kan det uppstå problem vid kategorisering. Möjligheten att kategorisera är nästan oändlig. Det, som man slutligt bestämmer sig för, beror på syftet.**
- 2. Dessa uppgifter är som enstaka bilder ur en film, som kan kallas Folkvandringstiden, eller Västoms fall, eller hur det kom sig att en rad kungadömen växte upp ur Imperiets ruiner eller hur Germanerna vann.**
- 3. Genom att lägga in länkar på tidsaxeln möjliggörs viss orientering för nyfikna läsare.**

54 BC	A Roman brigade (one and a half legions) destroyed by the Eburones . Severe Roman revenge.
9 AD	Herman the German leads a coalition of Germanic tribes to victory over a Roman army in the Battle of the Teutoburg Forest
Omkr. 200	Det s.k. Templet i Uppåkra uppföres. Stolpar nedgrävda till 2 m. djup, vilket tyder på en hög konstruktion, distinkt hunnisk teknik.

AD

250 – 300 [Gudme-fyrstens](#) hal byggs. Här utvecklas en hunnisk centralort.

AD

- c. 350 [Hunnish](#) attack on [Alans](#) of River [Don](#) and Gothic [Greuthungi](#) west of Don destabilize area north and east of Black Sea.
- 376 Late(?) summer – Greuthungi and “lager part” of Tervingi arrive on Danube requesting [asylum](#) inside [Roman Empire](#)
- 377/8 Phase of [Gothic war](#), confined to eastern Balkans
- 378 24 Aug. – Battle of [Hadrianople](#); death of [Valens](#)
- 379/81 2nd phase of Gothic war spreads to Western Balkans
- 382 3 Oct. – Peace treaty ends the war. Tervingi and Greuthungi settled in Balkans on relatively generous terms
- c. 395/11 [Alaric](#) reigns over Tervingi and those Greuthungi encompassed by 382 treaty
- 395/6 First major Hunnish attack on Roman Empire, via Caucasus
- 405/8 2nd wave of Hun-inspired invasions of Roman Empire, affecting areas west of the Carpathians
- 406 31 Dec. [Vandals](#). Alans, [Suevi](#) and smaller groups break over Rome's Upper Rhine frontier.
- 407 Suevi leads Roman forces stationed in Britain and Gaul against Rhine invaders.
- 407/9 Rhine invaders ravage Gaul, then cross Pyrenees into Spain
- 408 Minor Hunnish leader Uldin invades eastern Empire
- 408/11 Alaric's 2nd invasion of Italy; creation of [Visigoths](#) by addition of [Radagaisus](#)' followers to Tervingi and Greuthungi
- 410 20 Aug. Alaric sacks Rome
- 410/11 British provinces revolt against [Constantine III](#)
- 411/21 [Flavius Constantius](#) dominates western Empire
- 411 Alaric dies, is succeeded by [Athaulf](#); [Olympiodorus](#) goes on embassy to main body of Huns now established in central Europe.
- 412 Fl. Constantius suppresses Constantine III and related usurpers.
- 412 Rhine invaders divide Spanish provinces between them
- 412/13 [Honorius](#) sends letter to British provinces telling them that central Roman forces can no longer defend them
- 413/16 Fl. Constantius undermines Athaulf (killed in coup in 415) to force Visigoths into renewed alliance with western Empire; Visigothic settlement begins in [Aquitaine](#)
- 416/18 Combined Visigothic – Roman campaigns destroy independence of Alans and [Siling](#) Vandals in Spain, survivors unite behind [Hasdings](#) Vandals to create new Vandal – Alan supergroup
- 421 Promotion to the purple, then death of Fl. Constantius
- 423 Death of [Honorius](#); usurpation of [John](#)
- 422/9 Free hand for Vandal-Alans in Spain culminates in their transfer to Morocco; from 427 led by Geiseric. Suevi establish control in north-western Spain (Galicia).

425	East Roman army puts Valentinian III , aged 6, on western throne Byzacena
425/33	Struggle for domination at court of Valentinian III , ending with Aetius ’ defeat of rival generals Felix and Boniface; partial eclipse of influence of emperor’s mother Galla Placidia
433/54	Aetius dominates western Empire
435	Vandal-Alans granted land in Numidia and Mauretania
436	Aetius’ forces suppress Bagaudae in north-west Gaul
436/7	Destruction of Burgundian kingdom on both sides of upper Rhine by Huns; Aetius’ resettlement of survivors on Roman territory around Lake Geneva
436/9	Aetius’ war with Visigoths in south-west Gaul ends in renewed treaty
438/41	Suevi under King Rechila size provinces Baetica and Carthaginiensis
439	Sept. Vandal-Alans seize Carthage, capital of Roman North Africa, and provinces of Proconsularis and Byzacena
c.440/53	Attila becomes supreme leader of Huns
441/2	Attila’s 1 st invasion of east Roman Balkans leads to recall of eastern army sent to participate in Sicilian expedition to recapture lost North African provinces
444	Treaty between Geiseric and western Empire recognizes his control of Proconsularis , and http://en.wikipedia.org/wiki/Numidia .
445	Attila murders brother Bleda to take sole control of Huns
446	Final appeal of British provincials for central Roman assistance against Saxon and other invaders
447	Attila’s 2 nd invasion of east Roman Balkans; heavy Roman defeats on River Utus and in Chersonesus
448	Priscus participates in embassy to assassinate Attila
450	Attila grants Constantinople a generous treaty
451	Attila invades Gaul; defeated by Aetius’ coalition force of Romans, Burgundians , Visigoths and Franks at the Catalaunian fields c. end. June
452	Attila invades Italy, sacks cities including Milan; retreats as disease and Roman harassment weaken army
453/69	Attila’s Hunnic Empire collapses
453	Attila dies
454	Battle of Nedao ; Gepids first subject group to reassert independence from Hunnic domination. Sept. Murder of Aetius by Valentinian III
455	Murder of Valentinian III by Petronius Maximus declared Augustus next day Geiseric ’s forces sack Rome, Petronius Maximus killed fleeing city May. Geiseric adds Tripolitana, Sardinia and Balearics to his kingdom

	9 July – Avitus declared western emperor by Gallo-Roman senators with support of Visigothic king Theoderic II
late 450s	St Severinus starts work in Noricum
456	17 Oct. Battle of Placentia and deposition of Avitus
457	1 Apr. Majorian becomes emperor of west
459	Pannonian Goths of Valamer , now united and independent of Hunnic control, invade east Roman territory to extract annual subsidy of 300 lbs of gold
461/72	Ricimer dominates central imperial politics in west
461	summer – Defeat of Majorian's North African expeditionary force in Spain, followed on 2 Aug. by his deposition and on 7 Aug. by execution; Ricimer's domination of Italy uncontested
	19 Nov. Nominated by Ricimer, Libius Severus becomes western Emperor
465	14 Nov. Libius Severus dies
466	Euric kills and deposes Theoderic II to become king of Visigoths
467	Dengizich, son of Attila, makes war on eastern Empire
	12 Apr. After long negotiations between Ricimer and Constantinople, Anthemius declared western Emperor
468/76	Western Empire unravels
468	Defeat of final joint east-west Roman expedition against Vandal kingdom
469	Dengizich's head publicly displayed in Constantinople; Harnac, Attila's last surviving son, finds asylum in east Roman territory south of Danube
	Euric's forces advance boundary of Visigothic kingdom northwards to Loire
472	Apr. Olybrius declared western Emperor by Ricimer
	11 July Murder of Anthemius by Gundobad, Ricimer's ally
	18 Aug. Ricimer dies
	2 Nov. Olybrius dies
473/5	Sidonius and friends try to preserve Auvergne against Visigothic annexation within a rump western Empire
473/89	Campaigns of Theoderic the Amal, nephew of Valamer, in east Roman Balkans, lead to creation of Ostrogothic supergroup
473	3 Mar. Glycerius declared western Emperor
	Euric's forces seize Tarragona in Spain
474	pre-June – Gundobad abandons imperial politics to become joint King of Burgundians
	June. Glycerius deposed by Julius Nepos and made Bishop of Salona; Nepos declares himself western Emperor
475	28 Aug. Attacked by Orestes, Nepos retreats to Dalmatia
	31 Oct. Orestes declares his son Romulus Augustulus Emperor
476	After executions of his father Orestes (28 Aug.) and uncle Paul (4 Sept.) Romulus Augustulus, last western Emperor is deposed. Odovacar returns imperial vestments to Constantinople, telling

emperor Zeno that no emperor is any longer required in the west

Euric's Visigothic kingdom now controls entire Hispanic peninsula except for north-west corner, and annexes Arles and the rest of Provence

481/2 – 507 Campaigns of Clovis bring both Frankish unification and extension of Frankish control over all former Roman Gaul

482 St Severinus dies

489/93 Theoderic the Amal conquers Italy, defeating and deposing Odovacar

Timeline for the West Roman loss. The Germans defeated the Romans in the periphery and the centre fell like a ripe fruit. Instead a number of new kingdoms came into being, mostly in the periphery. Some of these survived the test of time and still exist.

Religionshistoriskt mellanspel i Västergötland.

Det är min tro, men jag kan inte bevisa det, att vid Folkvandringstid, Odin förs in i det germanska panteon, och han förs in i samband med de händelser som dessa sagor återberättar, i relationerna mellan Goter och Hunner. Dramatiska händelser hemma i nuvarande Sverige pekar på att liknande händelser inträffade i hela Germanska världen och att införandet av [Odens](#) dyrkan var våldsamt. Dessa religiösa motsättningar kan mycket väl ha kommit nära ett inbördeskrig. I varje fall tycks man ha slutit fred och utvecklats gisslan. [Maria Gimbutas](#) har menat att det länge funnits relativt jämlika samhällen med kvinnor i ledningen av såväl världsliga som andliga frågor. Enligt Gimbutas syn skulle vi här se ett sådant samhälle gå under och ersättas av ett rent manligt samhälle med åtföljande inslag av brutaliserat beteende.

Till denna syn på religionshistorien har också den fornnordiska religionshistoriens "Grand Old Lady" Hilda Ellis Davidson anslutet sig, som framgår av "Roles of the Northern Goddess". Också hon antyder att Oden var inblandad i att ersätta religionens feministiska perspektiv med ett maskulint. Hon refererar hur den store hjälten *Volsung* kom till världen med Odins hjälp och kunde kyssa sin mor innan hon dog. (s. 147)

"This may be another example of the loss of independence by the goddess when the cult of the warrior god Odin was established, and hitherto powerful goddesses came to be represented as the wives of the gods".

I "Administration i Västsverige för tusen år sedan?" (Kulturhistorisk rapport 20, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1987) lanserar Fil. dr. Carl Löving en hypotes om den fornnordiska religionen. Han konstaterar att

”Snorres nordiska gudasagor i varje fall inte återspeglar hela föreställningsvärden hos den bofasta jordbrukande befolkningen. Dessa jordbrukare torde i stället, under ledning av lokala hövdingar, ha dyrkat allehanda väsen – diser, landvättar och alfer – med anknytning till lokala förhållanden, samt förfäder (Ström 1961 s 131 – 140). Därjämte kan man ha dyrkat gudar som Frej, Njord, Oden och Tor, vilket framgår av teofora ortnamn.”

Den del av befolkningen som ägnade sig åt handel, plundring och krig, i denna rapport kallad piratsamhället, behövde däremot en religion som anses främja krigslycka och tillförsäkra fallna krigare en behaglig tillvaro. Att främst beskrivningar av religionen inom detta samhällssystem blivit bevarade beror på att de förekommer i de furstliga hyllningsdikterna vilka med sin nyckel till kenningarna – Snorres Edda – delvis överbringats till vår tid”.

I stort sett tar dr. Löving i början här ovan upp Vanerna och deras väsen. Men om Oden vet jag inte tillräckligt om för att med säkerhet kunna kategorisera. Dock skall jag söka ge några aspekter på Odingestalten, som kan bidra till en delvis ny syn.

Att inte forskarsamhället tar upp Lövings idé för att på prov acceptera den eller avföra den från vidare debatt är inte mindre än en skandal. Forskarsamhället är alldeles för konservativt och fungerar därför inte rationellt. Det är ett anspråk vi som medborgare kan ställa på det svenska kunskapssystemet. Om man för ett lärt samtal är det inte rimligt att vänta i årtal på en respons. Det, forskarsamhället, beaktar t.ex. inte vissa förutsättningar för forskningsprocessen, t.ex. kreativitet. För att kreativitet skall fungera krävs rimlig tid mellan idé och reaktion. En verkligt kreativ människa som inte inom rimlig tid får respons på sina idéer byter snart intresseområde.

Om Odins många namn vill jag skjuta in en anmärkning, som visar på komplexiteten i skaldediktningen. I någon av Eddans namnuppräknings är Odin försedd med 52 namn. Det är en frestande tanke, att vi här har en kalender, maskerad som namnlista. Vår läsart blir påverkad.

Vad som komplicerar bilden ovan av Odin är att den ofta är uppblandad. Se t.ex. följande citat från Wikipedia.

[Santa Claus](#), a jolly old fat man with a long white beard who is said to distribute presents to good children on [Christmas Eve](#), is largely based on Odin, merged with the Christian legend of [Saint Nicholas of Myra](#).^[17] Most Christmas traditions in Germanic countries derive from celebrations of the pagan [winter solstice](#) holiday [Yule](#) as a result of the gradual merging of the two holidays. Odin was recorded as leading a great Yule hunting party through the sky.^[18] Two books from [Iceland](#), the [Poetic Edda](#), compiled in the 13th century from earlier sources, and the [Prose Edda](#), written in the 13th century by [Snorri Sturluson](#), describe Odin as riding an eight-legged horse named [Sleipnir](#) that could leap great distances, giving rise to comparisons to [Santa Claus's reindeer](#).^[19] Further, Odin was referred to by [many names](#) in [Skaldic poetry](#), some of which describe his appearance or functions; these include [Síðgrani](#),^[20] [Síðskeggr](#),^[21] [Langbarðr](#),^[22] (all meaning "long beard") and [Jólnir](#)^[23] ("Yule figure"). According to [Phyllis Siefker](#), children would place their boots, filled with [carrots](#), [straw](#), or [sugar](#), near the chimney for Odin's flying horse, Sleipnir, to eat. Odin would then reward those children for their kindness by replacing Sleipnir's food with gifts or candy. This practice, she claims, survived in Germany, Belgium, and the Netherlands after the adoption of Christianity and became associated with Saint Nicholas as a result of the process of [Christianization](#) and can be still seen in the modern practice of the hanging of stockings at the chimney in some homes.^[24]

Se mer om gestaltens utveckling:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Proto-Germanic>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Woden>

<http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%93%C3%B0inn>

Om Odins många namn vill jag skjuta in en anmärkning, som visar på komplexiteten i skaldediktningen. I någon av Eddans namnuppräknings är Odin försedd med 52 namn. Det är en frestande tanke, att vi här har en kalender, maskerad som namnlista. Vår läsart blir påverkad.

Odingestaltens ursprung?

Den Dansk-, Norsk-, Svenske historikern/arkeologen Lotte Hedaeger lanserar en hypotes om Odengestalten och anser det troligt att den bygger på Attila. Mellan Attila och Oden finns vissa likheter som hon presenterar i följande tabell:

Attila	Oden
När Attila levde för Romerska kejsare vida och slog militärt ned alla folk.	När Oden levde för Roms kejsare vida i världen och slog militärt ned alla folk.
Attila med sina hunner för från Asien till Skandinavien.	Oden och asarna kom från Asien till Skandinavien från ett område öster om Don.
Attila för vida och vann många rik.	Oden för vida och vann många rik.
Attila vann varje slag.	Oden vann varje slag.
Attila med hunnerna kämpade i krig mot Ostrogoterna, och vann inte, de var allierade.	Oden kämpade i kriget mellan asar och vaner, ett krig han inte vann.
Oron i landet fick folk att fly från sina hemländer, något de verkligen gjorde under Folkvandringstiden.	Oron i landet fick folk att fly från sina hemländer.
Vi vet om hunnerna åkallade himmelsk hjälp genom att ropa på Attila.	Odins män åkallade hans namn, när de behövde hjälp och de fick hjälp.
Attila för ofta på mångåriga resor, speciellt under åren 435 – 438, då	Oden reste så långt bort att han var många år på resor. Han fick

han troligen var i Skandinavien tillsammans med sin bror Bleda.	t.o.m. en ersättare under tiden.
Attila for på en expedition till länderna i norra Kaukasus och öster om Don floden under året 451. Hans högkvarter var emellertid i östra Ungern.	Oden hade stora landegendomar öster om Donfloden.
Attila hade tre söner.	Oden hade tre söner.
Attila dödade sin bror Bleda 445.	Odins favoritson dödades av hans bror. Hans namn var Beldegg, Balder kallad.
Hunnerna hade spåmän och shamaner.	Hunnerna hade spåmän och shamaner.
Attila hade två falkar som sin heraldiska symbol.	Oden hade två korpar.
Attila (och hunnerna) kunde framkalla oväder med storm och regn.	Oden kunde lugna sjön och få vinden att blåsa som han ville.
Hunnerna hade ett avvikande utseende.	Oden kunde lugna sjön och få vinden att blåsa som han ville.
Attila dog i sin säng 453.	Odin dog sotdöden.

Tabell XX: Likheter mellan Attila och Oden hämtat ur: Lotte Hedaeger: Iron Age Myth and Materiality. Sid. 221 f.

På flera ställen har vanernas religion blivit undanträngd. Jag har nämnt det i [Timboholms Guld](#) och funnit att den lokala gudinnans namn blivit allmänt känt. På ett ställe misslyckades Odins attack mot gudinnans tempel, det på Billingsens östsida. Någon gång efter att Odin kom hit till Norden i sin shamangestalt, med sin kunskap om järnframställning, sina hästar av bättre ras och sina runor försökte de politiska krafter som detta representerade att "ta över" kulten på berget. Denna händelse återberättas i förtäckta ordalag, i en sång i Havamal. När jag skrev [Timboholms Guld](#) hade jag en aning, som nu börjar gått över i övertygelse tills vidare. (Forskningen kommer ju att fortsätta!) I den strid mellan Gudinnan och Odin som beskrivs i Havamal, men som i verkligheten utkämpades av de politiska krafter, som stod bakom respektive ser vi spår. Förlorande gudinnor, som varit knutna till olika tempel, har fått sina namn offentliggjorda. Det innebär att deras kult blivit erövrade eftersom deras innersta hemlighet (Guden/Gudinnans namn) blivit avslöjad. På Billingsens östsida misslyckades Odinkrafterna. Templet i Kåkind hd. stod emot och tempelskatten hittades inte förrän på 1900-talet.

Efter det misslyckade försöket mot Gudinnans tempel på Billings östslutning och Hunnernas förlust år 476 då det Hunniska Imperiet gick under ute i världen var tiden inne för att sluta fred mellan de grupper som lokalt hade stött Oden respektive vaner. Min tro är att det "kalas" som

Namn	Omnämnd i	"Hemort"	Presentation
Freja/Fröja		Frövi	
Freja/Fröja		Frölunda	
Freja/Fröja		Frötuna	
Billings "maer"	Eddan, Linde	Våmb, R län	Västgötsk Nerthusgudinna
Rind	Eddan, Ohlm.	Vrinnevi	Östgötsk Nerthusgudinna
Njärd	Larsson s 25	Närtuna	Attundalands Nerthusgudinna
Härn, Hoern	Larsson s. 27	f.d. Ärnavi	Husby-Långhundra Nerthus
Lodhkona	Sv. Uppslb.	Locknevi	Tjust
Ludhguda	Sv. Uppslb.	Ludgo	Nerthusgestalt i Luggude
Disa	Linde. Ortn.	Göteve	Falbygdens Nerthusgestalt
Fröja	Linde: Ortn	Tidavad, Frölunda	Tidandalens Nerthusgestalt
Fröja	Linde: Ortn	Friel; Fröale	
Nehalennia	Ellis D. S 137	Walacheren	Nerthustempel på Walacheren
Freja		"Asgård"	Generell Nerthusgestalt
Eir	Näsström, B-M	Lyfjaberget	En av Menglöds jungfrur
Saga	Näsström, B-M	Sökkvabäck	En Frigg-gestalt
Fulla	Näsström, B-M		Överflödet, en Friggs tjäna- rinna eller aspekt.

Tabell 2. Exempel på Nerthusgestalter. Dessa gestalter är antingen generella, d.v.s. de är hämtade ur Eddan och har inte någon direkt geografisk anknytning eller "framvaskade" ur ortnamn och sägner och har direkt lokal anknytning. Ur Timboholms Guld

skildras i Eddan, [Brages första saga](#), Kvasirsagan, som är ett hejdundrandes kalas då man lärde sig framställning av alkoholhaltig dryck, är en återspeglning. Det utbyttes gisslan, där vanerna enligt motparten blev avsevärt lurade. Folkvandringstidens religiösa uppgörelser skulle alltså vid två tillfällen speglas i Eddan, som skrevs av segrarna.

Segerns offer.

Den germanska världen var fattig. Peter Heather (PH) beskriver den som på livsuppehållande nivå (subsistence). Stammarna hade deltagit i den stora folkvandringen. Det torde också ha varit någon slags nöd, som ledsagat dem till de stora äventyren, ev. överbefolkning innan livsmedelsproduktionen tog fart. Jag föreställer mig en fysisk och idémässig situation som påminner om den som ledde till utvandringen på 1800-talet. Så som Moberg beskriver i "Utvandrarna" var det inte bara kroppslig nöd, som var en pådrivande faktor. I det samhället var resurserna utnyttjade till det yttersta. För utvandrarerna var det inte bra att höra till de nedre skikten i samhällspyramiden. Det var då bättre att ta chansen, att riskera liv, familj och närheten till gammalt och vant för att finna en värdig existens i det då relativt tomma Amerika. På liknande sätt emigrerade dåtidens germaner

till det då relativt tomma Europa. Segerns offer var det gamla hunsade livet och de många liv som krävdes för den slutliga framgången. Dessa emigranter fick i alla fall en möjlighet att applicera sin skaparkraft; att använda sitt liv till något som de kände för.

Kreativiteten uppstår.

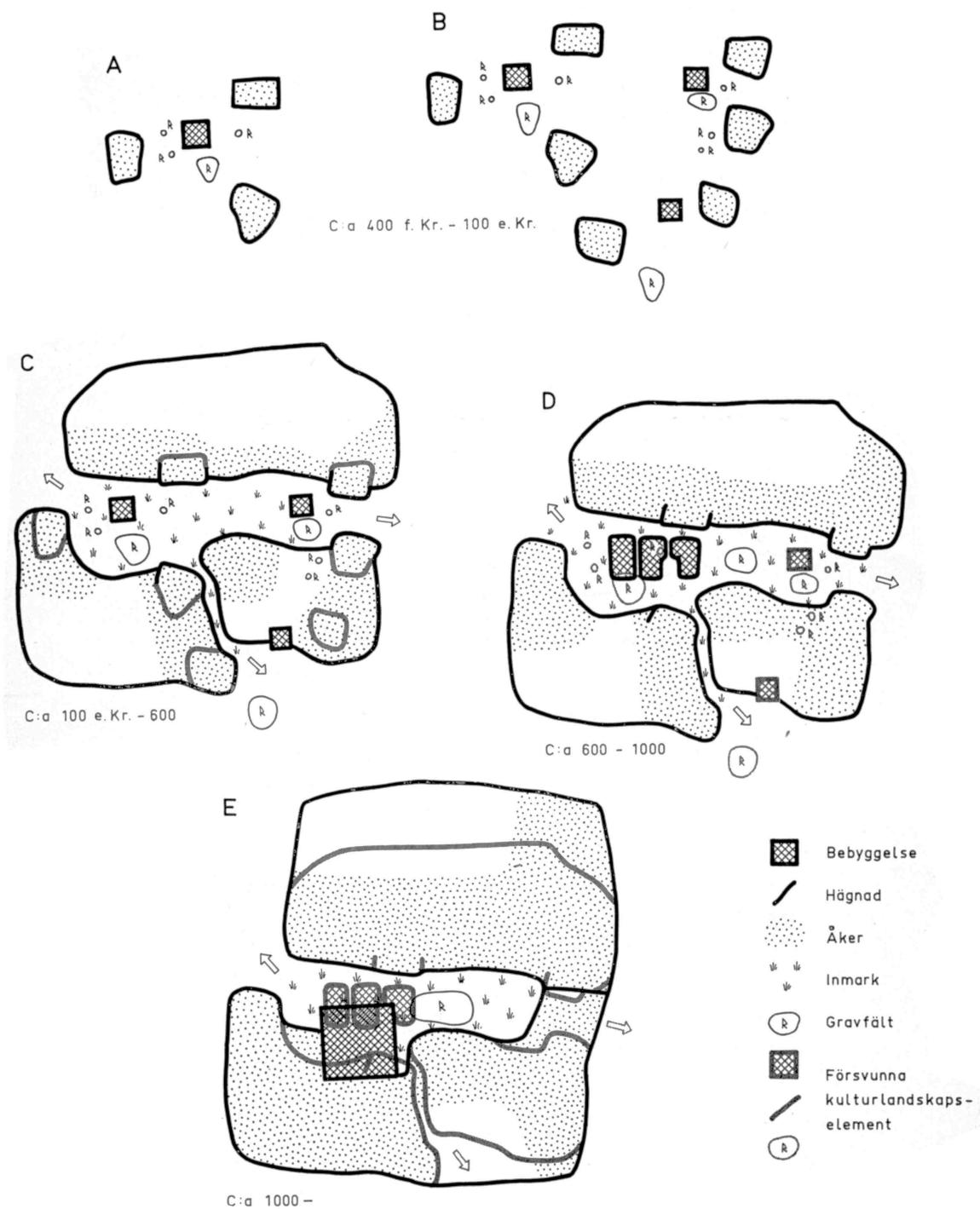
När man läser PH:s beskrivning över kriget mellan Germaner och Romare slås man av den förändringseffektivitet, som kännetecknar den Germanska världen. Germanernas gamla religion har diskuterats utan tillbörlig fasthet. Förr eller senare får man efter bästa förmåga summera upp hur man systematiserar gjorda fynd. Man skall då ta hänsyn till att man i princip har endast några få fönster varigenom objektet kan betraktas. Det senast tillkomna är [Gimbutas](#).

Framgången förutsatte tillväxt.

Vad var det dessa utvandrare prioriterade, när de fick möjlighet att själva sätta agendan? Jag tror inte att det är så svårt att gissa sig till! Medeltidshistoriker menar att den känslolika uppfostran man ser under medeltiden för barn så unga att sannolikheten för överlevnad är högst osäker beror på att föräldrarna inte "orkade" förlora kära. Först vid 4 – 5-års åldern vågade man fästa sig vid dem. (Se [Tuchman](#): A Distant Mirror.) Jag tror att man prioriterade en rimlig familjestorlek och hälsa. För att nå dessa mål krävdes primärt en expansion av jordbruket. Det krävdes tillväxt!

En stor och viktig nyhet är bosättningen i permanenta byar. Byarna i den germanska medeltida världen har något av samma mobiliserande effekt som aktiebolagen i den moderna. Byarna mobiliserade folk, företagen mobiliserar pengar och forskning. Byarna utvecklas som regel ur enstaka gårdar. Ett exempel på denna process är en by i Östergötland, vars utveckling framgår av figur 2. Den enstaka gården vid vår tideräknings början för sällskap med två ytterligare för att sedan uppodling leder till arealmässig tillväxt.

Bybildningsprocessen är inte likformig över den germanska världen. De lokala förhållandena är olika. En del byar, liksom den i Östergötland som är avbildad här, blir aldrig stora. Förutsättningarna för en snabb tillväxt saknas. Tidigare tycks germaner i Bohusläns kustland ha haft visten för sommarboende, motsvarande senare fäbodan och en mera halvfast bosättning i ett slags kåtsamling under vintertid. Så tolkar jag de bebyggelser som fredovisas i "Från Älv till Fjord". Nu skaffade man permanenta gårdar, som låg nära varandra och som på det viset bildade byar. Glose by kan vara ett exempel. Glose blev något större än byn i Östergötland. Den hade förutom jordbruk tillgång till havet med fiske och transportmöjligheter. Enligt de undersökningar som amatörarkeologer gjort i trakten skulle gården, som ligger i anknytning till Dalens Fornborg

Figur 7. Principskiss för kulturlandskapsutvecklingen inom östra Östergötland vid förutsatt kontinuitet. Efter Lindquist 1968.

Figur 2.

först bildats i samband med ett senare skifte, då byarna sprängdes. Det skedde först i samband med storskiftet på 17-1800-talen.

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Storskiftet>. En principskiss för denna utvecklingsprocess, som i sin tur består av ett antal delprocesser, visas i figur 2.

Byarnas nya hus låg ovan mark. De kunde bestå av "klene", dvs. relativt tunt och lätt trämaterial tätat med lera, mossor el. dyl., eller också av timrade väggar. Ett sådant hus finns avbildat i PH: [Empires and Barbarians](#). (Planch 20). Detta medförde ett nytt och friskare inomhusklimat. Det borde ha bidragit till ökning av folkmängden. PH visar också att en ökad folkmängd var en av orsakerna till germanernas militära framgång. En sådan by, Glose, bildades vid Glosans, Glose ås, utlopp i Kattegat. Det är sannolikt flera boplatser, vars funktion har förts samman till den nya byn. En sådan låg vid [Dalens fornborg](#) och alldeles nära traktens hällkista.

Det förekom säkert spridning inom byarna, åtminstone i början. Familjer, som hade bättre resurser, gick före och visade vägen. De, som av olika skäl inte hade samma handlingsmöjlighet följde efter. Sagor och berättelser tyder på att det fanns social skiktning i samhällena utöver de tre kasterna. En del samhällen var rikare än andra. Här finns säkert en kontinuitet genom historien.

På Billingsens östsluttning bildades en by, Våmb, som Linde daterar till 300-talet. Den skulle alltså legat i början av bybildningsprocessen. Det framgår bl.a. av att Våmb är ett namn, som växt ut ur det äldre Va-hem. Byn har uppstått nära, vad Linde har ansett vara, ett betydande tempel, en Nertus-gudinnas huvudtempel. Enligt Linde skulle Våmb's betesmarker haft koppling till byns allmänning.

Olaus Magnus beskriver i sin "[Historia om de nordiska folken](#)" hur fattiga, de som inte till fullo ingick i samhället, levde i "jordkulor". Boplatsens kåtor, som delvis nedtill försetts med en isolering, en extra "påbyggnad" av löv och lättare jord kan tolkas som jordkulor. De skulle kunna illustreras ungefär så som Olaus Magnus har gjort i sitt verk. Sådana bostäder skulle kunna vara förknippade med en samlar- och jägareekonomi. En övergång till agrar ekonomi skapade även förutsättningar för ett bättre boende.

Omorientering av bebyggelsen är åtminstone delvis beroende på förändrad livsmedelsproduktion. Den ökade folkmängden har delvis möjliggjorts av både bättre odlingsteknik och en ökning av den odlade arealen. Det har visserligen blivit fler munnar att mätta, men också fler, som kunnat producera maten. Den välmående byn Våmb ligger i Kåkind's härad, som fortfarande har ett årder i sitt häradsvapen. Det är sannolikt att sådana nya redskap bidrog till att öka skörden per arealenhet. Det är ett långt steg i produktionsutveckling från ett ytligt hackbruk utfört med handhacka till ett djurdraget årder. Det djurdragna årdraget återfinns också på hällristningar.

Någon gång under folkvandringstid ser man också andra väsentliga förändringar. **Plogen** börjar dyka upp. Den representerar ett tredje steg på jordbearbetningens område efter handhackan och årdren. Med plogen kunde tultan vändas och lantbrukaren fick kontroll över den förmultning, som förutsatte växt en kommande säsong. En annan förändring är att man börjar tillämpa organiserad växtföljd. Det gick inte att odla korn efter korn hur många år som helst. Man fick t.ex. stråknäckarsjuka. Men genom att skjuta in vall i växtföljden undveks sådana olägenheter. Men man kan inte plöja upp en vall med ett årder, det krävs en plog.

Handel bidrog till germanska expansionen, inte minst handel med romarna. Det är framför allt slavar som exporteras. Bärnstensleden hade inte lämnat många spår efter sig tills polska arkeologer på senare år funnit en serie av vägbankar och broar daterade till 200-talet, som inte kan ha haft annat ändamål än att underlätta transport. (PH s 456.)

Att organisera och kontrollera handel leder naturligt till större social skiktning i och med att olika germangrupper tjänade på handelns vinster. PH anmärker en smula syrligt att det knappast torde ha varit de, som fällde träden till dessa byggen, som tog hand om vinsterna.

Men vi ser i nutidens samhälle hur den Kinesiska expansionen har börjat med handelsvinster från primitiv produktion. På några få decennier steg den genomsnittliga inkomsten upp till 1\$/dag för att några få år senare nå 2\$/dag och Kina var plötsligt en makt att räkna med!

Varuproduktion.

De första århundradena av vår tideräkning ser i den germanska världen **järntillverkning**. I nuvarande Polen uppgick produktionen vid de två största centra (Swietokrzyskie bergen och i södra Mzovia) under den Romerska epoken till 8 – 9 tusen ton. (PH s. 88) Dessutom fanns det ett stort antal (> 15) mindre smältverk i Ukraina.

I nuvarande Mellansverige påbörjas, sannolikt vid vår tideräkningens början, framställning av järn ur [myrmalm](#) och rödjord. Malmen och rödjorden, som består av järnoxid, krossades, tvättades och smältes förbi mjukpunkten. Därefter blåstes luft genom smältan, som då reducerades. Södra Sverige kan ha varit ett föregångsland vid utveckling av processer för myrmalm och rödjord, som ligger klar och färdig här och var i våra myrar och skogar.

Bränning av **lerkärl** började som lokal tillverkning för att mätta lokal efterfrågan. Detta ersattes av tillverkning på roterbara skivor och en bränning vid mycket högre temperatur, något som gjorde dem mer hållbara och sofistikerade, produkter av högt kvalificerade hantverkare. (PH s. 88). Det är uppenbart att ekonomisk diversifiering är en påbörjad process.

Gravgods visar att **glasarbeten** var högt skattade bland Germaner. Till år ungf. 300 var allt glas importerat från Romarriket. På 1960-talet hittades ett helt glasbruk från 300-talet vid Karpaternas låga sluttningar. Kvaliteten på det som hade producerats där och distribuerats vida (från Norge till Krim) var så god att man tidigare hade bedömt det vara import från Rom. Det var inte något tvivel att glasbruket inklusive gjutformar var en germansk företeelse. (PH s. 88)

En liknande historia berättar PH om **ädla metaller**. Ända fram till Kristi födelse är det endast få produkter som kan identifieras som germanska. De två första århundraden därefter är finare metallarbete enbart gjort av brons. Men från 300-talet dyker intrikata silverprodukter upp. Det är främst en slags säkerhetsnålar som höll ihop dräkten, s.k. *fibulae*, som har blivit vanliga i germansk klädsel. Dessutom har i modern tid det grävts fram unikt och vackert arbete, som vi vet har producerats i Germanien.

Kammar har stor kulturell betydelse. Frisyrens utformning liksom längden på håret spelade stor roll för germanerna. Det räcker med att påminna om långhåriga [Merovinger](#) och långskäggiga Langobarder. Vid [Valea Seaca, Birlad](#) har det grävts ut nära tjugo bodar innehållande kammar i olika tillverkningsstadier. Hela byn var tydligen ägnad till kamtillverkning. (PH s. 89.)

Vi ser här exempel på en begynnande, bred ekonomisk expansion.

Och ett skriftspråk.

De äldsta runfynden, [ett alfabetiskt skriftsystem](#), härrör från det sena 100-talet e.Kr. Det torde vara en dolkskida med en inskrift om att ägaren är en guden [Ulls](#) tjänare. Det är en omtvistad fråga varifrån [runorna](#) kommer. Jag har tagit starkt intryck av [Sigurd Agrells](#) arbete med [runologi](#). Han menar att runorna skapades vid goternas kontakt med det grekiska alfabetet. Det skedde troligen när goterna stred på Balkanhalvön.

Det intressanta med Agrells tolkning är att han tillskriver runorna förutom en bokstavs betydelse, även ett talvärde. Det innebär att runorna får en magisk innebörd. Principen är att runorna har ett talvärde, som beror på deras plats i alfabetet (runraden) och att vissa gudar och företeelser också har talvärden. I Gamla Testamentet anges t.ex. Vilddjurets tecken till 666. Agrell tolkar detta som att dess talvärde är 666. Så den text vars sammanlagda talvärde är 666 syftar på Vilddjuret.

Agrell har sannolikt rätt i så måtto, som att människors tänkande för 2000 år sedan inte i första hand styrdes av nutida orsak verkan relation utan av att det gick att nå verkan genom högre makters bistånd. För att nå viss effekt skulle man sträva efter att någon makt, vilken man nu väljer att söka använda sig av, att "greja" det man söker.

Genom ödets spel kom den germanska litteraturen inte att i första hand nedtecknas med runor. (Sannolikt därför att runorna i första hand var avsedda för sakralt ändamål. De skulle enligt Graves: The White Goddess, användas för att dölja kunskap för andra än de invigda). När på 1200-talet tiden hade kommit att nedteckna dessa berättelser och sånger blev de, liksom för kelterna, skrivna med latinska bokstäver. Så blev det att t.ex. dessa fantastiska Isländska sagor kom till Danmark och Köpenhamn, där de så småningom blev "återupptäckta" och utgivna för oss västerlänningar.

Ett lagstyrt samhälle.

När det gällde kodifierade regler som samhällets funktion kunde man imitera Romarna. Det finns många tecken, som tyder på att juridiken var viktig i det Germanska samhället.

- [Tyr](#), den dömande asen. Den juridiska funktionen i Asgård framhålles genom Tyrs starka roll. Enligt Saxo ersatte han tidvis Odin. Tervingi hade domare i rollen som kungar enligt PH. "Goths s.

Ett utslag av en något annorlunda "[peckingorder](#)", som förvirrade Romerska observatörer.

- Tingsplatser. De flesta i det gamla samhället är bevarade. Tinget var viktigt och hade även en kommunikativ roll. Lagmännen blev delvis styrande.

- Lagar, till att börja med memorerade, nedtecknade först på 1100-talet.

I Brusewitz: "Elfsyssel" finns ett antal gränsmarkeringar avbildade. De består i princip av resta stenar. Sådana finns än i dag ute i skogen på gränsen mellan olika gårdar. Dessa markerar någon form av **äganderätt**, som dock inte behöver vara personlig. Den kan ha varit kollektiv, t.ex. en allmänning. **De** är intressanta därför att de, förutom den juridiska aspekten, öppnar för en framtid med avancerad ekonomisk planering. Äganderätten innebär att det tas ett ansvar för den ekonomiska aktiviteten. Det leder till större ekonomisk framgång, än i samhällen, där man är ointresserad av resultatet av arbete.

Den ekonomiska utvecklingen följer inte någon rak linje från äganderättens etablering till dagens avancerade ekonomi. Från söder har det kommit störande impulser, främst genom kyrkan med krav på ränte- och vinstförbud mm. Dessa impulser har inte vunnit popularitet i Europa. I Italien utvecklades tidigt bokföring och nordvästra Europa, en relativt specifik form av kapitalism, Hansesystemet. Det är inom dessa områden, det moderna företaget, aktiebolaget, har utvecklats. Aktiebolaget är kanske den mest framgångsrika kapitalistiska innovationen någonsin.

Figur 3. Gunnar Brusewitz har tecknat bautasten från Gullbringa, Håltå socken. Troligen en gränsmarkering från Folkvandringstid. En symbol för tidig sakrätt ev. äganderätt. Ett bevis för avancerade juridiska system i den germanska världen. (Ur Elfsyssel s. 108).

Germanska kungariket.

Ett exempel på den germanska flexibiliteten är deras förmåga att skapa kungariket. Detta är något som Romarna absolut inte kunde. När en Romersk provins var erövrad bildade Germanerna där ett kungarike,

som bidrog till Germanernas krigsansträngningar. En viss erfarenhet hade de från erfarenheter med Romerska klientkungadömen. Även om det tog tid att bygga upp den egna administrationen bidrog denna provins i varje fall inte längre till den Romerska sidan. Vad som verkligen punkterade den Romerska krigsansträngningen var att Vandalerna kom att behärska Nordafrika. Rom hade gjort sig beroende av import av säd därifrån. Fig. 4.

Folkvandringar.

Sagorna, eller rättare sagt den dåtida historieskrivningen är rikligt försedd med exempel på folkvandringar. En bilagd figur ger en översikt över de väsentliga. Dock finns det de, som menar att nya idéer inte spreds på detta sätt. Nya idéer uppstod, där de också kom till användning. Framför allt tror jag att nya idéer spreds med handel. Vi har moderna exempel från t.ex. Kinas industrialisering, som pekar i den riktningen. Nya idéer brukar uppskattas där konservativa inte lyckas hindra deras implementering.

Figur 4. [Folkvandringar](#) mot Romerska Riket.

Folkvandringar kallas ofta i dagligt tal för [migration](#). I den formen är de en företeelse, som berör hela världen. Som regel gynnar migration både mottagande part och det land varifrån migranterna kommer. I dessa anteckningar har som exempel nämnts "utvandarna", den svenska folkvandringen till USA i huvudsak under 1800-talets senare del. Visst gynnade invandringen USA, som fick starkt och handlingskraftigt folk. Till viss del rekryterades Nordstaternas armé genom invandring. Och utvandarna "lättnade på befolkningstrycket" i hemlandet under ett övergångsskede.

Avslutande anteckningar.

Den ursprungliga avsikten med dessa anteckningar var att nämna några av de organisationsåtgärder under folkvandringstid, som Germanerna vidtog för att besegra Romarna. Det är en faktor, som varit avgörande för utgången av kampen, germanernas flexibilitet.

Flexibiliteten är en förutsättning till liberalismen. Men det krävdes ett mera utvecklat samhälle för att liberalismen skulle uppstå, ett samhälle, som höll på att utvecklas till industrialism, ett protoindustriellt samhälle med möjlighet till en utveckling av människovärdet.

Folkvandringstiden kan beskrivas på många sätt. Ett sätt är att visa hur några i *barbaricum*, "Barbarernas land", den kollektiva termen för allt land, som inte låg i Romerska Imperiet, reste sig, mobiliserade och ersatte Romerska Imperiet, den största stat som funnits på [Eurasia](#). Riket, som varade över 400 år och sträckte sig som mest från [Hadrianus](#) mur till [Eufrat](#), och dominerande landskap och folk hundratals kilometer bortom sina gränser. När fienden var krossad ersattes hans Europeiska område med ett antal kungariken. Konkurrensen mellan dessa driver fram en utveckling, som lyfter Västeuropa och dess kolonier till världsledande på ett sätt som sjufalt överglänser Rom. Här sås frön till en framtida medmännisklighet, rättstrygghet och rimliga levnadsförhållanden, som ger människorna nytt hopp.

Vi lär oss att kontrollerad spänning och kontrollerad aggression, skapar bestående möjligheter. Jag har lärt mig mycket när dessa anteckningar skrivits ned. En av de erfarenheter jag gjort är, att när jag tänker på ledare och projektledning, se betydelsen av återhållsamhet. När jag nämner pangermanismen, tänk om Wilhelm II hade kunnat bromsa de väldiga och farliga krafter han släppte loss! Vad vår värld kanske hade sett anorlunda ut!

Under Folkvandringstiden har vi sett ett tidigt exempel på germansk "offensiv". Senare har vi sett hur Hansaköpmännen under 1200-talet tog över Östersjöns södra strand (och det kanske kan räknas som något liknande) och hur Pangermansimen under 1800-talets senare hälft och första hälften av 1900-talet ledde till ett okontrollerat försök att ta över ett världsherravälde med katastrofala följder.

Jag har försökt att här finna några av Folkvandringstidens ledtrådar och väva dem samman till ett helt och sedan dra ut dem till vår egen tid! Vid beskrivning av komplexa system är de enkla modellerna kanske nödvändiga, men inte alltid tillräckliga. Jag skulle avslutningsvis vilja peka på den speciella form av företagsamhet som uppenbart outnyttjade resurser stimulerar till. När det vi kallar germanska stammar spred sig i Östeuropa skedde det, om inte i folktomma, så i mindre utvecklade trakter. Folkvandringstiden innebar en omfördelning av resurser i en värld av möjligheter.

Vi har upplevt ett liknande fenomen när de Europeiska makterna skaffade kolonier ute i världen, när t.ex. Vilhelm Mobergs utvandrare kom till Amerika och ersatte en extensiv jordbruksekonomi (kreatursbete) med sin intensiva odling. Och troligen, under några få avgörande år, då de utvecklade företagen möter "den Kinesiska möjligheten". Men de Kinesiska företagen var goda elever. Det tog dem inte lång tid att utveckla sitt eget spel. Denna gång hindrades inte Kina av ett konservativt kejsardöme. Men Romarna var aldrig några bra elever! De visste ju, hur det egentligen skulle vara!

Folkvandringstidens hunner finns visst kvar hos oss! Vi möter de stora högarna vid Gamla Uppsala och på flera andra ställen. I dag representerar de på något sätt svenskhetens begynnelse. Det är en duktig felläsning, men sådana är ju vår orala tradition. Vi ser guldets i smycken, i synnerhet de med djurmotiv. Vi ser resterna av hallar eller salar liknande de i Gudme. Det verkar som man hittar nya varje år. Senast var det vid Vadstena. Nära där jag bor i NV Skåne hittade man en lämning nära vattentornet NO om Engelholm vid vägen mot flygfältet. Det är dags att upprätta listor över dessa minnesmärken.

Litteratur.

Brusewitz, G: Elfsyssels Historiska minnen samlade ur så väl äldre som nyare verk och urkunder. Göteborg 1864. Jag har använt Forums Faksimilupplaga från 1975.

Ellis Davidson, Hilda, 1993: The Lost Beliefs of Northern Europe, London and New York, Rutledge.

- 1988: Myths and Symbols in Pagan Europe, Syracuse University Press.

- 1998: Roles of the Northern Goddess, Routledge.

Goldin, Ian, Cameron, Geoffrey and Balarajan, Meera: Exceptional People: How Migration shaped our World and Will Define Our Future. Princeton University Press. 2011.

[En utmärkt bok, som recenserats i The Economist May 28th 2011. Recensionen är en god introduktion till problemet.](#)

Heather, Peter: The Fall Of The Roman Empire. A New History. Pan Book 2006.

Heather, Peter: The Goths. Blackwell Paperback 1998.

Hedeager, Lotte: Skuggor ur en annan verklighet. Fornnordiska myter. Wahlström & Widstrand 1997.

Gimbutas, Marija: The Language of the Goddess. Foreword by Joseph Campbell. Thames & Hudson 1989. First paperback edition 2001.

Grammaticus, Saxo: The History of the Danes. Books 1 - 1X. Athenaem Press Ltd, Gateshead, Tyne & Wear 2002.

Moberg, Vilhelm: Utvandarna.

Geoffrey of Monmouth: The History of the Kings of Britain. Penguin Classics. 1966.

Ström: Diser, nornor och valkyrior

Tuchman, Barbara W.: [A Distant Mirror](#): *The Calamitous Fourteenth Century*,

Jag har också på prov lagt in länk i stället till någon bok.

M.fl.

Tack!

Dessa anteckningar är möjliggjorda endast tack vare att det finns en forskningsprocess, som ständigt tycks fortgå, att luta mig mot. Några har sökt bromsa den och därmed tvingat de andra, de som driver på processen, att skärpa sin argumentation och fortsätta att låta fynd och erfarenheter föra processen framåt. Spänningen mellan dessa poler är själva kvintessensen för god forskning liksom spänning är drivkraften bakom allt framåtskridande.

Så är det några verkligt goda vänner, som med uppmuntran, stöd och välvilligt intresse på många sätt hjälpt mig att tänka vidare. De är min kärleksfulla hustru, som återfinns vid min sida, och mina goda vänner Erik Agrell och Ulf Janson, Chalmers, Göteborg samt litteraturhistorikern Beata Agrell, Göteborgs Universitet, Göteborg.

Wilhelm Otto

Fil. dr.

Företagsekonomiska institutionen

Lunds Universitet.

Wilhelm.otto@telia.com